

Nie je sestra ako sestra.

Roky vedú boj o názov a kompetencie.

LUČENEC. Slovenské zdravotníctvo má viacero problémov, jeden zbytočný si vyrobilo už pred vyše dvadsiatimi rokmi, keď naši zástupcovia chceli ulahodiť Európskej únii a študijný odbor zdravotná (neskôr všeobecná) sestra sme premenovali na zdravotnícky asistent. Odtedy sa vedie spor, ktorý prispel k nedostatku potrebného zdravotníckeho personálu. Napriek pozitívnym zmenám, ktoré nastali pred niekoľkými rokmi sa ozvali hlasy, ktoré chcú opäť zaradiť spiatocku a opäť sa odvolávajú na úniu. O vzniku a priebehu tohto sporu sme sa porozprávali s Miroslavom Sekulom, riaditeľom Strednej zdravotníckej školy (SZŠ) v Lučenci a od roku 2010 zároveň prezidentom Asociácie SZŠ.

V uplynulom týždni prebehla médiami správa o premenovaní odboru praktická sestra na zdravotnícky asistent. Ako ste na ňu zareagovali?

Mňa táto informácia veľmi prekvapila. Zavedenie študijného odboru Praktická sestra, ktoré sa udialo v roku 2018 bolo pre zdravotnícke školy jediným výrazným prínosom za obdobie posledných 20 rokov. Zastavilo dlhodobý pokles záujmu o štúdium na zdravotníckych školách. Za tri roky od zavedenia tohto odboru záujem o dominantný odbor na SZŠ stúpol o 50%. Dnes netreba nikomu vysvetľovať, že je nedostatok zdravotníckeho personálu, hlavne zdravotných sestier. Ako prezident ASZŠSR som už dlhé roky predtým žiadal, aby došlo k zmene názvu študijného odboru a navýšenie kompetencií pre absolventov. Stredné zdravotnícke školy patrili až do 90-tych rokov k výberovým školám. Stať sa sestričkou bolo dievčenským snom. V roku 2000, pri riešení nášho vstupu do Európskej únie sa rozhodlo o tom, že príprava sestier v pôvodnej podobe skončí a zaviedlo sa ich vysokoškolské vzdelávanie.

Od roku 2001 sa zaviedol na zdravotníckych školách nový študijný odbor zdravotnícky asistent. To bol neskutočný zlom. Posledné sestry vyšli od nás v roku 2004, rok na to už ich mladší spolužiaci končili ako asistenti. Nešlo pritom len o zmenu názvu, ale hlavne o to, že absolventi išli zrazu kompetenčne výrazne dole. Nemohli už podávať žiadne lieky, injekcie ani odoberať krv. Nemohli takmer nič, aj keď to ovládali. Z ich o rok starších spolužiakov boli sestričky a o nich nik nejavil záujem.

Prestali ste úplne vyučovať tieto výkony ?

Zdravotnícke školy prestali vyučovať prípravu infúzií, prípravu venózných injekcií, teda všetku liečbu čo sa podáva do žily. Na praxi sa prestali učiť aj podávať injekcie do svalu. Učili sme to naďalej v laboratórnych podmienkach, lebo sme verili, že sa to zmení. To sa nakoniec po mnohých rokoch aj stalo, lebo takýto absolventi neboli v praxi využiteľní, ale museli pokračovať v ďalšom štúdiu. V nemocniciach však nemal kto tieto výkony robiť. Ako prvé sa v roku 2008 maturantom po štvorročnom štúdiu povolili činnosti, ktoré bežne vykonávajú aj laici – samotní pacienti alebo ich príbuzní - podávanie injekcií pod kožu (inzulín) a odber kapilárnej krvi. A v druhej, až v roku 2017 sme sa vyhláškou vrátili pred rok 2000 a opäť sme mohli učiť podávanie injekcií do svalu, odber krvi zo žily...

Stratili sme tým 15 rokov? Malo to dopad na zdravotníctvo?

Samozrejme, nastal nedostatok zdravotníckych pracovníkov. Jednak prirodzeným úbytkom - odchodom do dôchodku, mnoho zdravotných sestier odišlo do zahraničia za lepšími podmienkami a stále klesal počet absolventov SZŠ. Výpadok mali kompenzovať novovznikajúce vysoké školy ošetrovateľstva. V roku 2000 bola jediná v Martine. Dnes ich máme aj s vysunutými pracoviskami 15. Pritom si treba uvedomiť ako výrazne starne populácia. V roku 2000 klesol počet novorodencov v SR oproti roku 1990 o 30%. Máme výrazne menej maturantov a napriek tomu oveľa viac vysokoškolákov. To nesvedčí o stúpajúcej kvalite študentov... Netrúfam si hodnotiť kvalitu vysokoškolských učiteľov.

Koľko máme stredných škôl na Slovensku?

Na Slovensku je ich tridsať. Sú solídne rozmiestnené, ich sieť vznikala ešte za bývalého režimu. V Banskobystrickom kraji ich máme tri. Paradoxne najmenej ich má Bratislavský iba dve a tam už pociťujú výrazný nedostatok personálu. Odbor Praktická sestra sa totiž študuje len na jednej z nich. Minulý rok v Bratislave skončilo 22 absolventov a zoberte si, koľko je tam nemocníc, nehovoriac o ostatných zariadeniach, kde je ich potreba. Zároveň nastal ďalší paradox. Mnohí absolventi vysokých škôl do nemocníc nenastupujú. Mnohí si našli vďaka titulu miesto v inom sektore, alebo odišli do zahraničia. Mnohí si povedali, že prečo by som mal po získaní bakalárskeho, alebo magisterského titulu vykonávať v podstate to isté, čo stredoškolsky vzdelaní. Je to úplná katastrofa.

V roku 2018 nastala aj na základe našich žiadostí výrazná zmena. Poukazovali sme na to, že áno aj v zahraničí sú zdravotnícki asistenti, no pripravení sú do praxe za pár mesiacov a nie po štvorročnom štúdiu. Naše maturitné vzdelávanie má oveľa vyššiu kvalitu. Zmenou názvu odboru na Praktickú sestru sa len potvrdila jeho kvalita. Došlo tiež k pozitívnej zmene štátneho vzdelávacieho programu. Podporilo sa praktické vzdelávanie, skvalitnilo sa aj teoretické odborné vyučovanie. Máme kvalitne zabezpečené zmluvné podmienky s nemocnicami a zariadeniami sociálnej starostlivosti. Sedemdesiatpäťročná tradícia nás zaväzuje ku kvalitnej príprave zdravotníckeho personálu, ktorý je schopný okamžite po skončení školy nastúpiť do praxe a vykonávať naozaj náročnú prácu.

Stojíte si teda za tým, že slovenské SZŠ pripravujú kvalitných a plnohodnotných absolventov?

Myslím si, že čo sa týka kvality SZŠ jasne vypovedá aj jediné nezávislé hodnotenie, ktoré u nás máme a to je rebríček INEKO. Napríklad v rámci Banskobystrického samosprávneho kraja sa v kategórii stredných odborných škôl všetky tri SZŠ zmestili do prvej šestky. V rámci celého Slovenska sú zdravotnícke školy tiež na tom výborne. Väčšina z nich patrí medzi tie najlepšie. V roku 2021 najvyšší kontrolný úrad vykonal kontrolu na SZŠ zameranú na efektivitu ich vzdelávania pre slovenské zdravotníctvo s vynikajúcim hodnotením. A ak to niekomu nestačí, spýtajte sa na kvalitu našich absolventov v Čechách, Rakúsku, Nemecku... Len doma to nevieme doceniť.

Z čoho vznikol teda nedávny “informačný šum“ okolo opätovného premenovania študijného odboru?

Žiaľ nešlo o šum. 24. novembra 2020 bez akéhokoľvek prerokovania, bez pripomienkového konania, z ničoho nič v zákone o zdravotných poisťovniach, v prechodných ustanoveniach parlament schválil zmenu v názve povolania z praktickej sestry späť na zdravotníckeho asistenta. Nechcem tvrdiť, že sme niečo netušili lebo Slovenská komora sestier

a pôrodných asistentiek nikdy neprijala zmenu, ktorá nastala v roku 2018. SKSaPA tvrdí, že na pomenovanie sestera má nárok len absolvent vyššej formy vzdelávania, nie tej stredoškolskej. Komora sa ohradzuje tým, že všade v Európe to funguje tak, že to tvrdí aj európska legislatíva.

Opomína, že pojem sestera sa viaže k obdobiu, kedy toto povolanie vykonávali rehoľné sestry, tam je jeho pôvod. Opomína, že 50 rokov boli všetky sestry (zdravotné, detské, ženské, diétne ...) absolventkami len stredoškolských zdravotníckych škôl. Pomenovanie sestera okrem nás už používajú len v Českej republike. V Európe neexistuje jednotné pomenovanie, ani jednotné vzdelávanie zdravotníckeho personálu.

Existuje len jedna európska smernica (36/2005), ktorá upravuje voľný pohyb pracovníkov. Tá vyžaduje aby záujemca o prácu v inej krajine mal adekvátne vzdelanie na túto profesiu. U zdravotníkov upravuje ako regulované len kategórie lekár, zubný lekár, farmaceut, pôrodná asistentka a **všeobecná sestera** (nurse). Z angličtiny by sme ho doslovne preložili ako ošetrovateľka. To by v SR neprešlo, lebo historicky sa u nás tento pojem spája skôr so živočíšnou výrobou.

Základným problémom je samotný preklad, že do slovenskej legislatívy sme nepreložili celý výraz a vytratil sa z neho prívlastok všeobecná. Slovenská komora sestier však zavedenie pojmu sestera s prívlastkom praktická napadla a poslala sťažnosť na európsku komisiu. Ministerstvo zdravotníctva tvrdí, že nám kvôli tomu hrozí súdna žaloba, ale zároveň odmietlo list z Bruselu zverejniť. Vieme však, že v tomto „tajnom“ dokumente sa nepíše, že absolventi SZŠ sa nesmú volať sestera, len že má byť jasne rozlíšené, že nejde o regulované povolanie pre EÚ. Svedčí o tom aj fakt, že v ČR s povolaním praktická sestera nie je žiaden problém. Je mi ľúto, že komora ktorá by mala združovať ošetrovateľské profesie útočí na zdravotnícke školy a ich absolventov. Na druhej strane to trochu chápem. Mnohé zo zdravotných sestier išli študovať na vysokú školu, lebo priamo z ministerstva zaznievalo, že kto nebude mať „vysokú“ príde o povolanie. Mnohé začali študovať po štyridsiatke, s rodinou, deťmi... stálo ich to veľa. Dnes štát tvrdí, že na sestru (i keď praktickú) stačí maturita. Rozdiel v kompetenciách i plate je minimálny. Cítia sa oklamané, frustrované, vyhovené.

Aké východisko by ste z tejto podľa mňa ako laika zamotanej situácie videli vy?

V prvom rade si treba uvedomiť, že sestera nie je povolanie, ale príbuzenský vzťah – súrodenec ženského pohlavia. Povolanie sa má volať zdravotná sestera! Toto povolanie má mať dve kategórie. Vyššiu - všeobecná sestera (zodpovednú za celkovú starostlivosť o pacienta) a nižšiu - praktická sestera (realizátora praktických výkonov). Myslím, že to má jasnú logiku aj pre laika.

Zároveň treba povedať, že Európska komisia v smernici nevyžaduje ani pre vyššiu úroveň tohto povolania vysokoškolské vzdelanie. Pre navýšenie počtu absolventov je potrebné skrátiť trojročné denné vyššie odborné štúdium Diplomovaná všeobecná sestera na SZŠ na dvojročné kombinované štúdium, tak aby mohli maturanti študovať ďalej aj na svojej strednej škole popri zamestnaní a mohli by tak oveľa rýchlejšie prísť do praxe. Tým by sa podľa mňa výrazne znížil počet tých, ktorí by odchádzali zo svojich regiónov, ktoré ich bytostne potrebujú. Tí najlepší by samozrejme mohli pokračovať na VŠ.

Je teda názov Praktická sestera naozaj tak dôležitý?

Počuli ste niekedy keď ste boli v nemocnici či u lekára pomenovanie zdravotnícky asistent? Za pätnásť rokov sa ten názov neujal ani medzi odborníkmi ani medzi pacientmi. Ukázalo sa

to ako absolútne zlý krok. Záujem o štúdium neustále klesal. Ešte pred nedávnom boli roky, keď sme mali v triedach ani nie dvadsať maturantov. Dnes máme plné triedy. Zdravotnícke školy si opäť môžu vyberať z deviatakov a tak dvíhať kvalitu vzdelávania. A tým pádom aj na vysoké školy pôjdu kvalitnejší uchádzači a bude ich viac. Ťahanie za jeden povraz musí prestať byť frárou. Mali by si to uvedomiť všetci kompetentní. Slovenské zdravotníctvo potrebuje každú šikovnú pomocnú ruku.

Práve teraz je v parlamente v druhom čítaní novela zákona o zdravotníckych pracovníkoch, ktorý je robený v duchu príslovia „Aby sa vlk nasýtil a aj ovca zostala celá“. Po novom sa inkriminované povolanie má kompromisne volať Praktická sestra – asistent.

Na základe toho mi napadá otázka, a čo na to chlapci? Ako to vnímajú, že sú sestrami?

Keď som ja študoval za zdravotnú sestru, bol som jediný chlapec v triede a netrápilo ma to. Viem, to už bolo strašne dávno. Doteraz je to však všeobecne vnímané ako ženské povolanie, hoci už aj u nás výrazne pribúdajú chlapci. Tí majú aj výborné uplatnenie, lebo do tohto povolania treba aj mužský princíp. Nielen kvôli fyzickej zdatnosti, ale aj vďaka technickým zručnostiam. Je to veľmi dobre, keď sa to vzájomne dopĺňa. Keď sa pozrieme smerom na západ tam je na tejto pozícii v niektorých krajinách dokonca viacej mužov než žien. Všeobecne ide o náročné povolanie. Nemyslím si, že tým samotní žiaci trpia hoci neexistuje mužský ekvivalent názvu.

Čo môžu spôsobiť neustále zmeny do budúcnosti?

Ak budú tieto neustále zmeny pretrvávajúť hrozí skutočný kolaps zdravotníctva spôsobený nedostatkom pracovných síl. Už teraz je enormný tlak zo zahraničia, kde tiež pociťujú demografické zmeny a majú záujem o našich absolventov.

V susednej Českej republike sa tiež pripravujú na lepšie zvládnutie budúcnosti. Už teraz môžu absolventi SZŠ popri zamestnaní za ďalšie dva roky na tej istej škole získať vyššie vzdelanie v odbore Diplomovaná všeobecná sestra. Je to oveľa lacnejšie a rýchlejšie. Dodržia aj to jediné podstatné čo požaduje Európska únia - 4 600 hodín vzdelávania. Navyše Česi pripravujú zákon, aby po tomto štúdiu získali na vyššej zdravotníckej škole aj titul. Musíme sa aj my začať venovať podstatným veciam a reagovať pružnejšie, aby sme neskončili bez potrebných ľudí.